

Пройдисвіти

Культурний роман Сергія Ухачевського «Пройдисвіти» вперше з'явився на світ 1994 року і з того часу перевидавався п'ять разів. Цікавість до цієї історії не вщухає і досі, бо і тепер є надзвичайно актуальною. Це й не дивно.

«Пройдисвіти» було написано на початку бурхливих 90-х, у роки розвитку дикого капіталізму в Україні. Це час, коли змінювалась наша держава, час правоохоронного, чиновницького та кримінального свавілля, що надто перегукується із сьогоднішнім. А також час відваги і благородства — якщо говорити про головних героїв книги. «Пройдисвіти» — це карколомні пригоди, авантюри, пристрасті, ризик, справжня дружба і помста заради справедливості. Героїв чекають далекі країни, втрати, розчарування і великі гроші. Розпочавши небезпечну гру проти можновладців і кримінальних авторитетів, вони вийшли з неї переможцями. Книга написана легкою мовою і, захоплюючи з перших рядків, читається на одному подиху.

СЕРГІЙ УХАЧЕВСЬКИЙ
ПРОЙДИСВІТИ

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7806-1

Сергій Ухачевський

ПРОЙДИСВІТИ

Роман

ЧАСТИНА ПЕРША

Уся ця історія почалася того дня, коли я вирішив уперше за десять років піти на вечір випускників школи. Листівку із запрошенням, яку знайшов у поштовій скриньці, не викинув у смітник, як робив раніше, а чомусь подумав, що ця зустріч має принести у моє життя щось принципово нове. Просто тієї миті я озирнувся і не повірив, що минуло цілих десять років, і чомусь захотілося підбити підсумок — що я встиг у житті, порівнюючи з долями однокласників.

Але першої суботи лютого у мене, як навмисне, виникли невідкладні справи: бізнес-вояж до Києва. Доручити поїздки своїм компаньйонам не наважився, особливо їм не довіряючи, тому довелося запасатись у дорогу пальним і о шостій ранку виїжджати самому. Часи були не найкращі — іншим разом я скористався б послугами авіації, але останніми роками на злітних смугах місцевого летовища паслися кози.

І ось сонний Тернопіль залишився позаду, я, зручно влаштувавшись на задньому сидінні, спробував читати газети. Машина мчала порожнім шосе м'яко і важко. Мені подобалося відчувати себе успішним бізнесменом, подобалося моє становище у суспільстві й навіть те, що моїй персоні іноді приділяють увагу під рубрикою «Кримінальна хроніка» місцеві газети, як ось зараз. Подати на них у суд, чи що? Я зі сонною посмішкою відклав пресу набік.

Володя — досвідчений водій, але мовчун і бабій — незвичне поєднання. За вікном — одноманітні пейзажі зими, що не вдалася, у брудній відлизі міста й села; небо сіре і незатишне... Сон не брав. Так усю дорогу і вибалушувався у вікно.

Слава Богу, об одинадцятій ми опинились у Києві, а близько дванадцятої під'їхали до офісу «Олімпіка» — фірми, з якою я мав укласти контракт на поставку спирту для моїх львівських партнерів. Але офіс виявився зачиненим. Не було навіть охорони. Я походив довкола будівлі, позаглядав у вікна, — даремно. «Ну, тепер їм хана», — подумав сердито і зателефонував своєму давньому приятелю Сашкові Морозу на прізвисько Сват. Домовилися зустрітись через пів години біля входу до ресторану «Столичний».

Відверто кажучи, непорозуміння з «Олімпіком» не було основною причиною мого дзвінка, а десь у підсвідомості — й самої поїздки. Хотілося побачитися з другом.

Узагалі останнім часом у мене виникали несподівані спалахи ностальгії за минулим, за юністю. Двадцять сім років, кажуть, — переломний вік. Та ще й це стійке відчуття перемін... Залишивши автомобіль біля готелю «Дніпро», я пішов до ресторану і ще хвилин двадцять знервовано очікував під аркою Свата. Але він приїхав не сам, що мене потішило: із двох BMW, котрі підкотили до ресторану, вийшли мої давні та вірні друзі: Василь Чибрас — «Слон», я вмить потонув у його обіймах і про себе зазначив, що «носик», через який він і отримав це прізвисько, за останні півтора року помітно виріс; Микола Горохівський, він же «Горох», високий здоровань, одягнений зі смаком та дорого, дещо зарозумілий і задиристий; Сват — добряк, жартун і завжди на своїй хвилі. Погляд його сірих оченят одразу почав шукати щось у моїх очах. Близько п'яти хвилин ми стояли під аркою, весело обнімаючись та плескаючи один одного по плечах, чим привертали до себе увагу сірих, якихось наїжачених перехожих.

Увійшовши до ресторану, — тепер не з кращих, як запевнили друзі, — замовили обід.

— Ну, як ти? Як ти? — сумбур перших хвилин зустрічі не минав. — Поправився, Олежику, поправився, наш «Псих»...

— Подивіться на себе. Можна подумати, ви схудли, — я награно обурився. — Також добрячі пики від'їли.

— Яке сьогодні число? — запитав Сват.

— Зранку було п'яте, — я згадав про запрошення, залишене на столі у вітальні.

— Будь ласка, конкретніше, — попросив Сват.

— П'яте лютого одна тисяча дев'ятсот дев'яносто четвертого року від Різдва Христового, — на попівський лад виголосив Слон.

— Пацани-и-и, — підняв чарку Сват, — рівно п'ять років тому ми вчотирьох сиділи в цій довбаній кнайпі й обмивали наші перші гроші! Пригадуєте ту справу?

— Ти що, відзначаєш у календаріку червоним кольором? — здивувався Слон.

— Я пам'ятаю всі найважливіші дати нашого життя. А як не запам'ятати таку? До того ми були ніким... Такий день — і не відзначити, ви що?!

— Здається, це сталося навесні, — нагадав я.

— Може, й навесні, — Сват із посмішкою відкинувся на спинку крісла. — Однак приємно відчувати, що ми зібралися не просто так, а з нагоди круглої дати — є привід напитись, і совість зранку не буде мучити.

— Совість — дурниця, лише б не мучило похмілля... І, коли чесно, — посміхнувся я, — у ті роки кожен день був особливим. Свято, що не попався, що залишився живим, що тобі не набили фізіономію... Мужики, ми маємо повне право пити цілісінький рік, відзначаючи воістину серйозні дати нашого життя! — це звучало дещо патетично.

— Так, у цьому житті нам не вистачає круглих дат, — раптом сумно погодився Горох, — були б приводи частіше зустрічатись. Олег нас не тішить візитами у столицю.

— Ви до мене теж не надто поспішаєте.

— А що нам робити у твоєму Тернополі? — здивувався Василь. — Ми якось були там, їхали в Угорщину, — проскочили за п'ятнадцять хвилин... Таке нічого собі містечко.

Я не образився, хоча сказав, що тоді вони могли б заїхати до мене, а сам подумав... Звичайно, вони — кияни, а я так і не зміг нагріти собі місця у столиці. Три роки тому залишив друзів, залишив Київ і повернувся додому. Тоді ці хлопці були просто бандитами — чого лукавити й добирати слова, на зразок: «рекетири», «бригадири». Хіба зараз це важливо? Важливо інше: те, наприклад, що Сват, пардон, Олександр Вікторович, тепер директор серйозного акціонерного банку. Василь Семенович, як не дивно, засновник і тримач контрольного пакета акцій якогось АО ЗАО ТОО ООО, на кшталт «Фіг-вам-траст», а Микола Миколайович володіє мережею автозаправок у Києві, на довколишніх трасах, автомагазином, кемпінгом, рестораном, кількома барами — лю-ди-на!

А коли я залишав Київ, смішно сказати: у них на трьох був один автомобіль ВАЗ-2103. Власники цього жовтого страховиська у ті часи частенько потрапляли в поле зору правоохоронних органів і в районі

ринку «Патент», і на бульварі Перова, і на Троєщині, й біля ТЕЦ. Ще під час мого перебування у СІЗО на Лук'янівці слідчі з упертістю маніяків демонстрували мені фотографії друзів у компанії різноманітних кримінальних фізіономій, але не лише біля базару: ресторани, дівки, прогулянки на катерах... Вони намагалися переконати мене: моїм приятелям байдуже, що я сиджу в СІЗО, бо живуть своїм хорошим, ситим життям. «Тебе ці люди не вигороджували б, — переконував слідчий, — а коли ти нам нікого не здаси, ми тебе посадимо, отримаєш на повну катушку. Вийдеш років через десять, чи здоровий — не знаю, але нікому не потрібний, особливо їм — це точно». Такий психологічний тиск з боку слідства на мене не справляв жодного враження (друзі з волі підтримували мене і морально, і матеріально), але заклав у серце важкий камінь образи. Ця образа була не останнім аргументом на користь мого рішення повернутися, так би мовити, на малу батьківщину. Та Бог з ним, із минулим.

Зараз ми сидимо, п'ємо горілку, пригадуємо минуле, сміємося над смішними історіями, в які потрапляли не раз... Так і хочеться сказати: як колись, у старі добрі часи...

— Ти пам'ятаєш того мента Гнатишина? — раптом запитав Сват.

— Ще б не пам'ятати! А що? — пересмикнув я плечима.

— Став бізнесменом, — останнє слово Сашко сказав зневажливим тоном. — Козирним став, зв'язки в уряді; справи, я тобі скажу, крутить, не те, що ми... Зіткнулись якось на презентації... Він з переляку мало у штани не напустив, побачивши мене.

— Та-а-ак, — погодився Слон, — життя любить влаштовувати сюрпризи. Не здивуюся, коли невдовзі ми дізнаємося про його призначення в якесь міністерське крісло. Така гнида може пролізти всюди: як у задницю, так і у владу.

— А тобі не все одно? — пхенькнув Микола. — Це неприємно усвідомлювати, але нині такий час, що кожен хоче не прогавити можливості «взути» іншого. Тільки б це не зачіпало нас.

— Ти з ним говорив? — запитав я Свата.

— Буду я з козлом чесати... Та він одразу й зник із презентації. Я запитав у Павленка, до речі, тепер він мій компаньйон, хто запрошував цього виродка, а той і розповів про його зв'язки... Ну, а я, своєю

чергою, поділився з ним інформацією про Гнатишина. Що не такий він і крутий, яким здається, і що при бажанні його завжди можна звалити, — Сашко повернув голову в мій бік: — А у тебе що за проблеми?

— Та... — відмахнувся сердито я. — У мене в компаньйонах нема таких впливових людей, як Павленко... Просто підвернулась одна справа, хоч я й не дуже хотів за неї братися... Але знайомий зі Львова, ви його повинні знати, — Зава, попросив допомогти зі спиртом, мовляв, терміново треба, плачу готівкою. Один місцевий мент звів мене з тим «Олімпіком», матір'ю клявся, що там — надійні люди. І справді, через три дні вони надіслали сертифікати якості спирту, копії дозволу на торгівлю ним, ліцензії і таке інше, ну, як звичайно. Позавчора я підписав угоди про наміри, домовився про попередні умови купівлі-продажу, приїжджаю — їх нема.

Сват поморщив чоло:

— А хто керує в «Олімпіку»?

— Якийсь Геннадій Семенович Лупак. Поки що ми спілкувалися тільки телефоном; до мене приїздили його маклери.

— Узагалі, Олеже, ти неправильно вчинив, не порадившись із нами, — насуплено вирішив Горох. — Принаймні ми самі знайшли б товар або ж дізналися, що це за «Олімпік» і хто за ним стоїть... Тут усе треба пробувати на зуб.

— А що я втрачаю?

— Розумієш, Ольку, — вирішив пояснити Слон, — це у себе в Тернополі, як кажуть, ти можеш рішати проблеми. А тут давно гроші роблять на лохах, тобто на тих, кого можна підвести під неустойку і подоїти. Зрештою, чи тобі це все пояснювати? Тим паче, такі люди, як ти, не побіжать у міліцію із заявами, та й інтереси сучасних правоохоронців тісно переплетені з бандитськими... І чи тобі розповідати, що менти тут заправляють не гірше від будь-якої «бригади», — мають свої фірми, яким «роблять дах», і взагалі, ці хлопці вирішують питання не гірше «авторитетів», — Василь з деякою зверхністю повчав мене, наче дядько хлопчика, з яким розмовляє подорослому. — Тому, якщо ти «попав», не сподівайся, що все минеться банальними «наїздами» «відморозків»...

— За «лоха», звісно, дякую, друже, але гадаю, що не потрапив під «кидок», — невдоволено засопів я. — Тим більше, у Тернополі вони мене не дістануть, — говорив цілком упевнено, хоча й відчував неприємний холод у грудях. — У мене дім — фортеця, може витримати облогу більше року. В подільниках у мене — три афганці, звірі, їм тільки дай постріляти... — втім, якщо зізнатися собі, на них я мало покладався, але третя пляшка горілки, яку ми спорожнили, додавала упевненості. — Тому, гадаю, мені нема чого і кого боятися, — продовжив з п'яною упевненістю. — Та й із місцевими ментами знайду спільну мову. Ось тільки неприємно, якщо мене справді намагаються підставити... Я завжди працював із живим товаром і грошима, а тут Зава запропонував грошову справу. Як відмовитися?..

— Гаразд, не накручуй себе, — заспокоїв Сват, — розберемося. Допоможу, чим зможу. Але, знаєш, після загибелі «Паті» й «Пулі» багато чого змінилося... Нинішній Київ — не той Київ, який ми з тобою робили, який ти пам'ятаєш. Цей Київ — абсолютного «беспредела». І що найстрашніше, влада замішана у кримінальних справах, співпрацює з цим беспределом та користується його послугами. Кожна «бригада», котра поважає себе, має при владі свого політика. І я беру безпосередню участь у таких справах, як банкір, на жаль... Як людина, котра може відмивати гроші. Гадаєш, той самий Павленко просто так став моїм компаньйоном?.. Я надто багато говорю — забагато випив, але накипіло на душі, та й кому скажеш, кому поскаржишся?.. Тільки друзіві...

Я кинув погляд на своїх вірних та улюблених товаришів, які раптом насупилися від слів Сашка і з якими ми чомусь зустрічаємося не так часто, як хотілося б. Їм теж не подобалося те, що діється у країні... Сват випив без тосту чарку горілки і, не закусивши, продовжив думку:

— Ми з тобою стояли біля входу до ресторану, а поруч проходили люди: бідні, ні, вбогі, й із заздрістю дивилися на нас. У них зарплати менші десяти доларів! Мені ці погляди щодня — наче штрикавки у серце, — роздратовано ударив кулаком по бильцю крісла, і я помітив, як згас у його очах збитошний вогник. — Знав би ти, скільки бруду там, нагорі! І тим, які нагорі, байдуже, що робиться тут, унизу. Колись прочитав думку якогось наполеонівського міністра, вона звучить

приблизно так: цілі народи збожеволіли б від жаху, коли б дізналися, які нікчемні люди над ними володарюють...

Мені все це було трішки знайоме, але на рівні свого містечка. Бо теж не подобалося, коли на мене недоброзичливо зиркали збіднілі громадяни. Проте вини через свою заможність я на собі не відчував, бо завжди працював чесно, наскільки чесно можна було працювати у цій державі. Але від одкровень Слона і Свата знову й знову відчував себе затюканим провінціалом. Поряд зі мною сиділи багаті люди, які спілкувалися з людьми при владі, авторитетами кримінального світу, новоспеченими естрадними зірками. І позаздирив їм. Між нами раптом виросла стіна відчуження. Я давно пішов з їхнього життя, і всі ці дружні обійми, радісні плескання по плечах і несподівані відверті зізнання — лише данина нашому минулому, сум за тими класними, воістину бойовими часами. Якщо ми не станемо підтримувати тісніших стосунків, років через п'ять і цього не залишиться. На жаль, такі реалії життя. Але наразі мене втішало те, що Сват не відмовляється допомогти розібратися з «Олімпіком».

Близько третьої години дня раптом пригадав, що треба повертатися додому. Добряче захмелівши, хлопці не хотіли мене відпускати, дістали стільникові телефони, почали замовляти сауну та дівчат, але я рішуче заявив: «Мені потрібно бути у Тернополі». «Який Тернопіль, ти що?! — обурювалися друзі. — Залишаєшся, жодних Тернополів. Ще Остап Бендер стверджував, що земля закінчується за Жмеринкою. Зараз їдемо у казино, купуємо кокаїнчик, «травичку», беремо дівок, потім у сауну — і стирчимо, як шпали! Як колись, давай, не ламайся! «Бабки» є — не міряно! Відірвемося за повною програмою!» Мені було важко щось їм пояснити, та й сам не міг зрозуміти, чому так тягне у Тернопіль, адже справді був радий цій зустрічі, хотілося з ними «відтягнутись», але це образливе почуття провінційної неповноцінності...

— Ні, мужики, — зітхнув я, розводячи руками, — мені треба їхати...

Втомившись умовляти, вони тільки ображено сопіли і взяли з мене обіцянку, що найближчим часом я приїду до Києва. І тоді ми...

Невдовзі мені доведеться дотримати слова.

Але коли ми вийшли з ресторану, зі сльозами на очах попрощались і розсілись у машини, друзі все-таки вирішили провести мене за межі

столиці. Дорогою за містом заїхали в один із барів Гороха, там дозаправилися кавою з коньяком; Микола наказав директору віднести мені у багажник ящик наддорогого імпортного коньяку, два ящики німецького пива, трилітрову банку червоної ікри, залити у бак «Ауді» пального під горловину і пообіцяв приїхати до мене в гості: «Якщо випадково не проскочу, не помітивши на дорозі, вашого Тернополя...» Сват зі Слоном подарували мені акції своїх підприємств і порадили повертатись у Київ. «Таким людям, як ти, місце завжди знайдеться. Хочеш — знову займемося бандитизмом, не-не-не, пардонте, — рекетом... Будемо ганяти місцевий криміналітет... Але найкраще, що ми знову зможемо бути разом, ось, як зараз, весело проводити час... Да-а, — Сват знову засумував, — шкода, що ти не можеш піти з нами по дівках, у нас тут такі лялечки — пісня... Залишайся...»

Він був п'яний, із сумним поглядом сірих оченят, і мені раптом справді захотілося залишитися, щоби більше не повертатися у своє містечко. Ну їх до біса, тих однокласників, цей комплекс провінційності, — яка різниця, провінціал я чи ні? Але Слон розвіяв мої сумніви, узявши мене в дужі обійми: «Колись, коли мені надокучить ця величезна клоака, я теж переїду жити в якесь невеличке та чисте містечко України...» І я без вагань вирішив їхати.

На прощання вкотре потиснув руки друзям, обняв кожного, потім ми обнялися всі разом; сідаючи у машину, глянув на Свата. Мені здалося, що ми з ним більше ніколи не побачимося, — чому? — навіть не знаю. У нього в очах бриніли п'яні сльози, чого раніше ніколи не траплялося... Таким і запам'ятав його — давнього вірного друга. Тоді навіть не міг уявити, що мимовільне передчуття невдовзі стане дійсністю.

П'яний, з осадом чогось утраченого, ніби відірваного від серця, я завалився у машину і кинув Володі: «Паняй!» Друзі довго стояли на дорозі й дивились услід. Мені стало самотньо, захотілося повернутись, я уявив, як вони зрадіють моєму поверненню, посміхнувся, на серці від цього стало тепло, але розвертати машину так і не наказав, хоча хотів цього аж до Житомира. На об'їзній мене й здолав сон...

Шоферові вдалося з труднощами розштовхати мене перед в'їздом у Тернопіль. Хмільний денний сон, та ще й на захід сонця, — справа невдячна, прокидатися важко. Струснувши головою, попросив

зупинитись і дати мені вмитися. Заїжджати додому не було часу, тим паче, що я почистив зуби, мав із собою свіжу сорочку та одеколон. Похмелився «Хеннесі». Непогано, дідько забирай!

Ось і школа, але не можу повірити, що пролетіли роки, і я, двадцятисемирічний мужчина, переступаю до болю знайомий поріг... Раптом наче зупинився час, і не було тих десяти років життя, таких різних: гірких, беззмістовних, порожніх, щасливих... Невже не було? Сон... Ірреальність... Але я відчиняю шкільні двері й відчуваю, як на правому плечі запекло татуювання «ДШБ — АФГАНІСТАН 1986–1988», на лівому — образ Ісуса Христа над хмарами (пам'ять про рік у СІЗО), як ние шрам на стегні від душманської кулі, — спогад про бій під Кандагаром (як тільки кістка залишилася цілою після «бура»?), як боляче щемить слід від міліцейської кулі трішки нижче від армійського татуювання — знову не в кістку. Хоча б у цьому мені «щастило». Ні, все це не сон, ці кошмари війни та в'язниці, цей побутовий і життєвий абсурд, в якому бовтався, — це просто моє минуле.

Нарешті я відчинив двері. У вуха вдарила музика, що гриміла у спортзалі, перед очима — гомінкий натовп. У цьому юрмищі не помітно нікого знайомого. Хлопчаки та дівчата, які закінчили школу рік-два тому. Але раптом підходить завуч Михайло Трохимович і радісно тисне мені руку, щось говорить, а я дивлюся на нього і не вірю, що цей миршавий лисий чоловічок колись був здоровим, самовпевненим мужчиною, котрий міг вершити мою долю. Він ставився до мене погано, бо я на це заслуговував — не був взірцевим учнем: надто незалежний, відверто байдужий до будь-яких лінійок, зборів, ще й водився з вуличною шпаною, хоча й непогано вчився. Зрештою, у десятому класі мені вистачило розуму вступити до комсомолу, стати членом комітету комсомолу школи і навіть заробити в атестат п'ятірку з поведінки — я вирішив вступити до престижного вишу, а у ті часи без хорошої характеристики далеко не підеш. Тоді довелося вдосталь попідлабузнюватися до Михайла Тимофійовича... Так неприємно почувати себе підлизою, що навіть зараз це почуття наче плюнуло мені в душу. А той мов відчуває: йде з розкритими обіймами назустріч: «Олеже! Тимчію! — вигукує радісно. — Чув про тебе, чув! Став чоловіком!.. Ось таке, хлопчику, життя! — зітхнув. — Ти заходь, ваші всі у класі, пам'ятаєш ще, де він?.. Давно не

бачилися... Чому не заходив? Гордуєш, а може, тримаєш якісь старі образи?» Мені раптом здалося, що тепер він буде лизати мені зад — моє суспільне становище заохочувало до цього. Життя любить влаштовувати сюрпризи, як сказав нині Слон. Я холодно потиснув мокру долоню завуча, а на пам'ять спали його слова, сказані на початку десятого класу: «Даю тобі слово комуніста, що ти підеш зі школи з довідкою!»

Ось і Марта Михайлівна — перша вчителька, яку я поважав і любив більше від інших. Підійшовши, ввічливо поцілував їй руку, промовив кілька банальних фраз, але на серці не стало ні тепліше, ні веселіше — відчуття дитячих образ, як не дивно, не облишили мене. Невже їхній вантаж я так і носив у собі всі ці десять років? Не знаю. Я ніколи не володів своїми почуттями, завжди було навпаки — вони керували мною. Постаріла Марта Михайлівна: руки м'які, пухкі, наче у моєї покійної бабусі. Мені захотілося сказати їй щось приємне, але круговерть зустрічі повела далі — в іншому кінці вестибюля побачив свою класну керівничку. Тетяна Олексіївна стояла в гурті з іншими вчительками і з незмінною лагідною усмішкою уважно слухала чийось розповідь. Помітивши мене, радісно зробила кілька кроків назустріч і розставила руки для обіймів. Я — робити нічого — підійшов, нахилився, намагаючись не дихати на неї перегаром. Раптом мене почала дратувати вся ця, як на мене, нещира радість.

— Молодець! Молодець, що прийшов, — попліскувала мене по спині вчителька, не випускаючи з обіймів. — Сьогодні всі ви прийшли, потішили на старості років.

Нарешті відпустила і з вологими сумними очима подивилася на мене знизу догори. Я дещо розгублено мовчав і жахався з того, що зробили роки з цією колись красивою та життєрадісною жінкою. Боже мій! Скільки туристичних доріг ми з нею пройшли Карпатами та Кримом! Скільки ночей провели у наметах на берегах рік і озер: Дністер, Дніпро, Збруч, Рось, Десна, Синевір, Світязь — усього не згадати й не перерахувати... Її не пошкодували ні час, ні життя... Поруч опинилися фізичка, хімічка, математичка, історичка і також по черзі почали мене обнімати, про щось запитувати, я автоматично відповідав, абстраговано думаючи про щось своє. Невже вони мене і справді колись любили, адже я у ті часи чимало попсував їм нерви...

— Олежику, — якимось недоречно з поспіхом промовила Тетяна Олексіївна, — синку, бачиш, як воно у житті буває — ми вас навчали одного, а все виявилось по-іншому... Хто ж знав, що так повернеться?

Ох, і давали вони мені чортів, особливо коли на Великдень замість суботника ходив з батьками до церкви... Я завжди був проти дурошів. Тепер, коли до церкви почали ходити усі, не усвідомлюючи сутності віри, не знаючи молитов, коли попівські одежі одягли колишні комсомольці й партійці, я там майже перестав бувати.

— Життя любить влаштовувати сюрпризи, — вкотре за сьогодні процитував Слона. — І нав'язує нам свої правила гри, а ми у ньому всього-на-всього прості гравці — лідери й аутсайдери, — мої слова прозвучали жорстко.

— Життя... — зітхнула Тетяна Олексіївна, погоджуючись зі мною. — Таке життя... — помітно, думки її потекли іншим руслом.

Так, життя для них тепер — наче кара: черги, мізерна зарплата, тисячі проблем... І ось стоять вони, всі ті, хто навчав мене бути добрим, милосердним, давав знання та елементарні життєві поняття, — адже у тій школі, незважаючи на всі її недоліки, ніхто поганого не навчав; стоять у тих туфлях, що й на моєму випускному, їхні святкові плаття, як то кажуть, багато чого побачили. І тепер, коли хвиля радощів згасла, вони, сірі такі, буденні, втомлені клопотами, подивилися на мене по-іншому, наче отримавши ляпаса. Перед ними стояв ситий діляга у розкішному костюмі, від якого на мило пахло дорогими французькими парфумами і коньяком, ціна котрого набагато перевищувала їхню платню.

— Що ж, іди, — з натягнутою посмішкою сказала Тетяна Олексіївна. — Йди у клас, там зібралися сьогодні всі... Я підійду за хвильку.

Піднявшись на другий поверх, я відчув, як п'янить атмосфера шкільних коридорів. У пам'яті несподіваними епізодами замиготіли кадри з минулого: перший день у школі, потиличники старшокласників, дзвінки на уроки, коли учні мчали цими коридорами з їдальні на заняття; екзамени, випускний... Дивовижно: невже спогади про школу можна втиснути у кілька секунд?

Зайшовши до класу, застав німу сцену: мене не чекали. Столи було поставлено у декілька рядів і щедро накрито. Однокласники зручно

розташувалися за ними, саме піднімаючи келихи за черговий тост.

— О-о-о-о! — заревіла нетвереза компанія. — Тимчій! Оце так сюрприз! Скільки років!

Тієї ж миті мені в руку тицьнули повний по вінця гранчак горілки. «Штрафну! Штрафну!» — верескливо заскандували дами. Пити я умів і не осоромився перед класом. Закусив оселедцем. Вечір обіцяв бути насиченим подіями. Вільне місце знайшлося між «дівчатами». Трішки розгублено сівши між двома повнотілими фарбованими шатенками, я ледь упізнавав своїх однокласників: дядьки й тітки. І раптом із жахом упіймав себе на думці, що й мені давно не сімнадцять, що почав відростати животик, а життя влаштоване до непристойності й буде тривати накатаною колією: дім — робота — прибутки — витрати. І нічого не зміниться, навіть якщо переїду до Києва, одружуся, заведу нових друзів... Практично, еволюція припинилася...

Але невдовзі горілка зробила свою справу: над столом хвилиною пробіг легкий гомін, ми, роздивившись мигцем одне одного, зрелаксували, щось пригадалося, трішки забулися роки, що нас розділяють, суспільне становище. Ми опинились у колись рідних стінах, в яких прожили таке велике і таке світле життя... Колишній староста, а тепер сільський ветеринар Ігор узяв слово і запропонував регламент вечора: кожен має коротенько розповісти про себе, тому що треба встигнути потанцювати. А поки — по наступній.

З'ясувалося, що «дівчата» всі давно заміжні, дехто — удруге, мають дітей, навіть по троє, живуть тихим сімейним життям. Але щоб зараз нормально жити, змушені «крутитись»: їздять «човниками» у Польщу, Угорщину, Туреччину, Китай, торгують на базарі. Більшість — безробітні. Чоловікам теж не було чим похвалитися. Хтось працює в чужих кіосках, хтось має свої, хтось — на тому ж базарі, двоє влаштувались у міліції, ще один — в СБУ. Нічого цікавого.

Я коротко розповів про себе: після школи — інститут іноземних мов у Москві, відрахування за бійку, потім служба в Афганістані, поранення, нагороди — орден Червоної Зірки та дві медалі «За бойові заслуги». Після Афгану продовжив навчання на третьому курсі філологічного факультету Київського університету, потім — рік у СІЗО за підозрою у злочині, до якого не був причетний. Опісля — підприємницька діяльність у Тернополі, як результат — став

засновником фірми з чималим капіталом, її у місті знають. Живу сам, є дача, квартира у Тернополі, машина — оце й усе. Одружився ще до армії з москвичкою, але сімейне життя не склалось. Є донька, котра живе з матір'ю у Москві... Розповідаючи все це у такій домашній, дружній атмосфері, раптом відчув, що тут мені набагато затишніше, ніж було сьогодні у Києві в компанії колишніх друзів. Тут я був кимось, принаймні не провінціалом, а там — спогадом.

Після цієї сповіді я збігав до машини за коньяком та ікрою і наказав Володі привезти ще кілька ящиків шампанського. Коли повернувся у клас, до нас приєдналися вчителі. Вони з почуттям ностальгії говорили про минуле, пригадували кумедні історії, що траплялися з нами, випивали і скаржилися на свої проблеми. Врешті-решт вечірка закінчилася грандіозною п'ятикою, танцюльками, поспішними поцілунками з однокласницями, піснями, вульгарними анекдотами та іншими дурницями.

* * *

Я прокинувся вдосвіта... не вдома... у готелі... поруч хтось сопів. «Хто?» — запитав у себе, але не міг второпати. Пригадалося, що ввечері ставив у холодильник пляшку шампанського. Так робив завжди, навіть коли діставався на базу автопілотом. Але зараз була алкогольна амнезія, і я міг переплутати події: пам'ять — річ невдячна, особливо у пияків, і часто може зраджувати.

Варто було пересвідчитися, тим більше, що у роті сухо — плюнути нічим. Я піднявся, увімкнув світло і побачив у ліжку Марину в позі сплячої Венери. Вона прокинулася, жмурячись до світла, відвела погляд, сіла, демонструючи зовсім не Венерині перса, і потягнулася до нічного столика за цигарками. Відчинивши холодильник, я з полегшенням виявив у ньому пляшку шампанського. Не знаючи, з чого почати розмову, відкоркував його і налив у келихи. З похмілля важко похитуючись, підійшов до дами і галантно подав шампанське, мигцем перехилив свій келих і запитав:

— Слухай, як ми тут опинилися?

Марина лише пригубила й відставила убік.

— Ти нічого не пам'ятаєш? — запитала ображено.

Я тільки розвів руками.

— Ти покликав... Хіба я могла тобі відмовити?

— Ти заміжня?.. Так-так, ти казала, що заміжня... Що поясниш удома?

Марина сердито поглянула на мене:

— Чомусь учора тебе це не цікавило, навпаки, тільки й нашіптував на вухо: «Поїхали, Маринко, поїхали...» Це мої проблеми, з чоловіком якось владнаю. Але ти покликав... Я чекала чогось більшого, хоча б від ранку.

Тієї миті мені здалося, наче воскресло наше минуле: зоряна ніч, намет на березі Десни... Я був її першим мужчиною і брехав, що вона у мене перша теж... Невже це справді колись трапилося зі мною? Але зараз — брутальна реальність: її чоловік, що чекає вдома, вона — розповніла, з прокуреними пальцями, відвислими грудьми і з глибинним сумом в очах. Мені здалося, що з її вуст має раптом зірватися щось на зразок: «Забери мене звідси» або «Я чекала цього все своє життя». Але ні, голубонько, я не той, на кого ти можеш розраховувати, я всього-на-всього чоловік, який користується безпомічністю чужих мужів і допомагає їм прикрашати роги новими відгалуженнями.

Я мовчки випив іще шампанського і пішов у душ, щоб хоч якось привести себе до тями й освіжити пам'ять. Відкрутивши кран, із жахом почав пригадувати минулий вечір...

Спочатку все тривало досить пристойно. А потім якийсь дідько підбив мене випити шампанського з Наталкою Семчишин — з цією кралею я не відмовився б провести нічку... Наступні події оживали у моїй пам'яті епізодично. Пам'ятаю, що обіцяв комусь із однокласників працевлаштуватися, потім пив на брудершафт із Михайлом Трохимовичем. Потім цілувався з тією ж Наталкою Семчишин, потім, не знайшовши презерватива, вона зробила мені в туалеті, у найгірших шкільних традиціях, мінет... Коли ми повернулися, почав заводити пісню «Наливаймо, браття, кришталеві чаші...» Так і ходив увесь вечір з розстебнутими штанами, поки на це не звернула увагу Марина. Але яким чином опинився тут з нею, для мене залишалося загадкою.

Коли вийшов з лазенки, її вже не було. Мені відлягло від серця. Допив шампанське і зателефонував до Володі, щоб привіз мені у готель усе для гоління та свіжий одяг. Незважаючи на вихідний, о

дев'ятій був на роботі. Сидіти сьогодні вдома, отямлюючись після пиятики, або шукати пригод десь у місті зовсім не хотілося: тягнуло у робочий кабінет, там затишно, там я почувався захищеним; а може, й трапиться під руку якась побіжна справа.

Володя, як завжди мовчазний і слухняний, привіз мене в офіс, потім приніс із ресторану сніданок, дорогою прихопивши свіжі газети. Зателефонувала бухгалтерка Наталка і запитала, чи не треба їй сьогодні вийти на роботу. Хвильку поміркувавши, я сказав:

— У мене сьогодні похмілля, тому приїжджай, будеш розважати. Володя зараз за тобою заїде.

— Мені ще потрібно на ринок...

— Скажеш йому, що машина у твоєму розпорядженні, але надто не затримуйся.

Я увімкнув телевізор і взявся переглядати пресу. Але після вчорашнього читати було важко. Програма «Останкіно» передавала репортаж про війну між Азербайджаном та Вірменією. Я відклав убік газети.

Пригадався останній день служби в армії, вже тут, у Союзі: наш батальйон був в Афгані неповних півтора року, не враховуючи шести місяців «учебки», тому останні п'ятдесят днів нам довелося дослужувати в СРСР. Зрештою, службою це можна було назвати з великою натяжкою, порівняно з тим пеклом. Щоб навести хоча б якийсь порядок у нашій бойовій вольниці, батальйон практично розформували, більшість хлопців відправили демобілізуватися (ми це називали «деморалізуватися») в інші частини. Зі «старої гвардії» залишили в Ташкенті тільки трьох офіцерів і нас, п'ятнадцятеро солдатів, — скажу відверто, наше начальство перехитрило само себе з тим «дембелем». Але як могли почуватися ми, ті, котрі вдосталь нанюхалися пороху і знали службу лише за воєнними законами, опинившись у лінійній військовій частині?! А місцеві офіцери хотіли, щоб ми, «десантура», одягнули загальновійськове «хабе», пришили червоні піхотні погони, зняли «тельники» і з піснями лавою ходили в їдальню!

Зрозуміло, ми не прижилися у новому колективі й не змирилися із законами, які нам нав'язували офіцери, котрі нюхали не порох, а пилуку в штабі. Кілька разів наших намагалися посадити на «губу» за

відмову зняти «тельники», але ми ставали спина до спini, намотували на руки ремні й були готові постраждати за друга, але не віддати товаришів на ганьбу, на глум «союзникам». І одного дня я, старший сержант, одягнувши свій законний парадний однострій, пішов до замполіта полку. Сам на сам пояснив йому, хто ми такі, наші військові традиції, розповів про те, в яких бойових операціях брали участь. Той свого часу теж воював десь у Єгипті й Анголі, тож ми скоро порозумілися. Вийшли з його кабінету над ранок п'яні, як очмани. Ще довго стояли, хилитаючись, біля КПП, доводили один одному якісь очевидні дурниці, слиняво цілувались і клялись у вічній дружбі... Відтоді нас ніхто більше не чіпав.

Отримавши на руки документи про звільнення у запас, увечері нас п'ятнадцятеро зібралися в комірці, налили в солдатські кружки горілки і випили за дружбу. Нас було двоє українців — я і Орест Махницький, а ще росіяни, грузини, абхазець, вірмени, азербайджанець і прибалтійці — справжній інтернаціонал. Не раз ми виручали один одного у бою, можна сказати, що кожен кожному був зобов'язаний життям. Ми випивали, клялись у дружбі, обіцяли, що колись обов'язково зустрінемося... Шкода, що це лише обіцянки. Цікаво, чому не влаштовують вечори зустрічі «дембелів». Класно було б: з піснями, з танцями збираються колишні солдати на території військової частини. Але наша частина зараз там, де нас зустріли б кулями...

Зрештою, можливо, що вже й зустрічалися десь у бою наш Мамедов з кимось із вірменів, абхазець Лакоба з кимось із грузинів десь на позиціях під Гудаутою або росіянин з литовцем біля вільнюського телецентру... Найбільше не хотілося, щоб у моєму житті сталося щось схоже.

Прийшла Наталка. Вона була веселою, попри огидну погоду і те, що трішки замерзла на базарі. «Як Київ?» — запитала лаконічно. Я знехотя відмахнувся, мовляв, навіть нема про що говорити. Дівчина раптом здалася мені особливо привабливою. Я захоплено оцінив її стрункі ноги: коротка чорна спідничка підкреслювала їхню довжину і повноту, кинув оком на елегантну блузку, з якої випиналися тугенькі м'ячики грудей, помилувався густим довгим, кольору воронячого крила, волоссям та чорними грайливими циганськими оченятами. Незважаючи на мої відверто безсоромні оглядини, вона мовчки

приготувала каву, дістала шахи і почала розставляти на дошці фігури, але я зупинив:

— Давай сьогодні змінимо програму.

Вона спокусливо реготнула:

— Мені вже роздягатися?

Ні, між нами ніколи нічого не було — коли у робочі стосунки вклинюється секс, усе може зіпсуватися. Звісно, Наталка пожартувала, хоч у кожному жарті... Я кинув на дівчину зверхньо-лукавий погляд і сказав:

— Давай краще нап'ємося. Другий день у голову лізуть дурні думки, якісь передчуття...

— Так, по-іншому їх не відженеш, — погодилася бухгалтерка. — Та й від твоїх шахів мене вже, відверто кажучи, нудить.

— Ти ж не любиш грати в карти...

— На гроші?! Тоді я все життя буду змушена працювати у тебе за свої борги!..

Поки вона готувала на кухні закуски, я несвідомо позаздрив її майбутньому чоловікові. Може, самому запропонувати їй руку і серце? Не відмовить... До речі, про чоловіків і Наталку.

Ми з нею познайомилися рік тому в поїзді, коли я повертався із Москви. Заплакане і голодне дівча з трирічною донькою на руках утікала світ за очі з Тамбова від свого чоловіка-чеченця. І ось що від неї дізнався, коли запросив пообідати у вагон-ресторан: з чеченським хлопцем вони майже не були знайомі. Якимось він запросив її у кафе, потім купив квіти — ось і всі залицяння. Наступного дня попросив провести його на вокзал — повертався на батьківщину. На прощання запропонував зайти в купе випити шампанського, скромний такий, увічливий... Отямилася аж у Грозному. Тієї ж миті — куди й подівся той милий хлопець... Привіз її у свій аул, влаштував весілля, на якому за столом сиділи тільки чоловіки, а після шлюбної ночі вигнав з ліжка працювати у поле. Наталка обурилась, і він її побив. Потім бив постійно, щодень, навіть коли була на шостому місяці вагітності. Мати його тільки й говорила на це: «Не верещи, дурепо, сусіди почують».

Їй з донькою пощастило утекти звідти тільки через рік, після того, як таємно надіслала батькам листа з проханням про допомогу. Ті залучили до цієї справи знайомих міліціонерів.

Але й у Тамбові він не давав їй спокійно жити: приходив додому, влаштовував скандали, очікував біля під'їзду, телефонував з погрозами... До неї приходили чеченські бандити з вимогою «приповзти до чоловіка на колінах і цілувати його туфлі». Якось викрали доньку і спробували переправити у Чечню, але навіть місцева «братва» обурилася, дізнавшись про це, і перешкодила довести справу до кінця. Він дав слово зарізати Наталку і всю її сім'ю разом зі своєю донькою, щоб «коли виросте, не лягала під руского». Після цього вона вирішила переїхати до своїх далеких родичів на Закарпаття.

Самотня, втомлена, з порожніми кишнями, кому вона там була потрібна? Дізнавшись, що Наталка за фахом бухгалтер, я запросив її до себе на роботу. Спочатку вони з донькою кілька тижнів мешкали у мене, а потім я винайняв їм квартиру. За цей час дівчина освоїлася, втягнулась у роботу, завела зв'язки у банках та податковій і, чого гріха таїти, не раз виручала нашу фірму зі скрути. Я платив їй відповідно, тому через рік вона планувала придбати тут квартиру. Дівчина оволоділа українською і розмовляла з приємним м'яким акцентом.

Подобалося мені у ній і те, що Наталка розумілася у випивці, а також уміла смачно приготувати й подати. Хвацько, по-російському, пила горілку і любила сало. «Мені так його не вистачало у чеченській неволі», — говорила.

Ну, ось усе й готове. Розлито у чарки горілку, ми випиваємо, говорячи ні про що. Наталка розповідає чергові плітки, травимо анекдоти — хіба може бути краща компанія для мене у такий дурний день? Ми взяли непоганий темп, швидко випивши велику пляшку горілки, і вже відкоркували наступну, але Наталка раптом щось забелькотала невідомою мовою і миттєво «відключилася» просто у кріслі. Я подумав, що тепер мені доведеться допивати самому.

Алкоголь не брав, лише загострював думки і трішки притуплював сприйняття довколишнього. І я нарешті второпав, чому мене потягнуло на зустріч випускників: я шукав можливість для дружньої сповіді, щоби просто поскаржитися на своє життя, на тишу в моїй квартирі, що іноді дзвенить, доводячи до психозу, на цю остогидлу роботу, на відсутність справжніх друзів і на все те, що накопало в душі за останні десять років. Не люблю я це життя, не знайшов себе у ньому, а може, й ніколи не шукав.

Влив у себе чарку й підійшов до письмового столу, в якому тримав свої щоденники, — останнім часом усе більше часу проводив на роботі, навіть іноді залишався тут спати. Зрештою, тут були всі умови — від спальні до ванної кімнати.

Узяв із ящика три товсті зшитки і здивувався, що тут — десять років мого життя у короткому викладі, а мені здалося, що пригоди та незгоди, котрі випали на мою голову, достойні не менше двадцяти повноцінних романів. Ось мої роздуми після закінчення школи про майбутнє, плани: вступити до інституту іноземних мов, на той час я майже вільно спілкувався англійською, польською і «поко-поко» італійською. Мій батько ще до війни вчився у польській гімназії і чудово володів цими мовами плюс німецькою. Прихід «советів» у 1939 році перешкодив йому вступити до Сорбонни, тому й влаштувався учнем годинникаря, а по війні сам став майстром — щоб не вирізнитися своїм дворянським походженням. Але змалку мене навчав різних мов, окрім німецької: у війну майже всіх наших родичів забрали в концтабори й на примусові роботи — вони були на зв'язку з українським національним підпіллям, та й батька не раз викликали на допити до гестапо. Після цього у нього на все життя залишилося погане ставлення до німців.

І хоча вундеркінда з мене не вийшло, наперекір логіці я вступив до престижного вишу. Молодим-зеленим одружився. Боже! Скільки пристрасті та віршів на цих сторінках! Зрештою, все минає, невдовзі минула й ейфорія від першого року сімейного життя. Ні, я, безсумнівно, продовжував кохати дружину, але коли народилася донька, Тетяна стала дратівливою, нервовою. Та й батьки її почали натякати, мовляв, а чи не пора, голубчику, брати академічну відпустку і йти працювати — наукою ситий не будеш. «Ми тобі допоможемо влаштуватися на завод, — патякала теща Анастасія Михайлівна. — Здобудеш хорошу робітничу спеціальність, будеш отримувати не менше ста п'ятдесяти рублів спочатку. Станеш на чергу, років через десять-дванадцять отримаєш квартиру. Бо ж не будете ви постійно жити з нами! А так — через кілька років — друге дитятко. Треба думати про майбутнє. Відкладати грошики на книжку...» Це вона, звичайно, даремно: у чотирикімнатній квартирі, котру тесть отримав як парторг цеху, ми якось розташувалися б. Та й заробляв я більше від

них: спекулював, грав у карти на гроші. Щомісяця тоді роздобував не менше трьох сотень, а вони просто заздрили.

Батьки Тетяни не могли зрозуміти, як я, не докладаючи зусиль, міг мати такі гроші. Їм було важко збагнути, що можу собі дозволити повечеряти з дружиною у ресторані, купити їй прикраси, красиві плаття. Чому люмпени бувають такими тупими? Вони все життя збирали книги, але не читали їх, а коли я брав із шафи томик Бальзака або Стендаля зі сторінками, що злиплися, тесть невдоволено бубонів і радив, щоб я хоча б раз почитав Леніна; у нього книг цього «письменника» було, мабуть, зі сто. А коли я ходив у неділю до церкви, вони не говорили зі мною цілий день. Оце — люди! До того ж були переконані, що Україна — невід'ємна частина Росії, що українську мову вигадали буржуазні націоналісти, особливо мої, западенські. Я часто сварився з ними із цього приводу, називав Леніна кретином, Сталіна — фашистом, комуністів — дебілами, а росіян — шовіністами. Досі не можу второпати, як тесть, старий «партеєц», не доніс на мене в інститут.

Після усіх цих дрібних сварок, скандалів і скарг тещі на мене у деканат я на другому курсі навчання розлучився, почав випивати, затіяв у гуртожитку бійку, натовк піку синочкові якогось начальника й у травні мене планували відрахувувати зі студентів. Я швиденько метнувся у військкомат, попросив, щоб мене призвали на службу в армію. Там не відмовили. Прийшовши з посвідченням призовника у деканат, попросив дозволу скласти іспити екстерном. Збрехав — і як зурочив, — що мене беруть в Афганістан. Ось так на початку червня опинився в «учебці» у Термезі. Там стало зрозуміло, що потраплю в Афган. Але я не боявся. Вважав, що війна — справа чоловіча.

Мій армійський щоденник — фрагментарний, не повний. Описати все, що зі мною трапилось у війську, не було змоги — не дай Бог, якби ці записи потрапили до політрука... Тому на вклеєних у щоденник сторінках армійського блокнота переважно вірші й чернетки листів. Проте, читаючи їх, асоціативно пригадується: це я писав після нальоту на караван на території Пакистану, інше — було після бою з бандою Юсуфа, а це сталося після того, як нас три дні пресували у горах духи Массуда, і погода не давала «вертушкам» змоги нас забрати...

Цілих пів року я писав листи до Тетяни, пропонуючи їй помиритися, просив її переїхати з донькою до моїх батьків, але вона не відповідала. З часом я з головою пірнув у службу, що навіть почала мені подобатись, і прислухався до поради своєї матері. А вона якось написала мені у листі: «У нас дівчат — як вишневого цвіту, — матуся в душі була поеткою. — Хочеш — милуйся, хочеш — дихай ним, тільки не ламай гілля, чекай, поки з'являться плоди. Викинь із голови дурну кацапку і пускай коріння там, де зірвеш найсоковитішу ягідку».

Повернувшись із пекла війни додому живим-здоровим, хоча й з помітно зіпсованими нервами, я був радий зустрічам з друзями, щасливий, що тепер у нас є майбутнє і що я взагалі існую на цій Землі. У ті дні для мене не було нічого кращого від світанку на березі річки у компанії друзів, живих, несподівано таких дорослих, сну в наметі, вечірнього вогню, пісень під гітару, поцілунків дівчат, солодких вин... Усі ці банальні, але такі приємні реалії у прямому розумінні слова лікували мою зранену війною душу. Я швидко набрав ваги, не покидаючи заняття спортом, і у серпні заніс документи для поновлення на навчання в Київському університеті. Мене, такого парубійка з бойовими медалями на лацкані піджака, не могли не прийняти.

Але на очах руйнувалася Система. Мені здалося, що коли раптом почнеться війна за незалежність, я зможу знайти застосування для свого бойового досвіду. Проте все сталося не так, як гадалося, ми отримали волю — без героїства, без судових звинувачень антинародної влади комуністів, без судів, без публічних розстрілів винуватців чорнобильської трагедії. Ми прощали негідникам усе, але не як Христос, а як останні ідіоти. Героям не було місця у рядах маніфестантів, я навіть написав тоді у щоденнику, що волю треба купити ціною крові, жертв, трагедії, тільки тоді вона візьме на щит своїх героїв і матиме значущість. А так — її кинули нам, як кістку собакам, — нате, пережеріться.

Десь у ті дні у мене виникло бажання писати. Віршування, що ним бавився перед військом і після нього, перестало цікавити. Та й поет з мене ніякий. Настав час, коли можна було сказати щось вагоме. А вагоме — мені здавалося — можна сказати тільки прозою. Невдовзі опублікував у журналах і газетах п'ять доволі вдалих оповідань та

злободенних статей, і вже через рік-другий бачив себе скандально відомим київським письменником у zenіті слави. Але все сталося по-іншому: вогні великого міста звабили мене своїми спокусами: ресторанами, принадами доступних дівчат і можливістю легких заробітків. Та й пробитись у ті часи людині з вулиці було нелегко — всюди сиділи вчорашні придворні писаки, на хвилі національного піднесення клепали романи із «шухляд» письмового столу і масово публікували, завдячуючи зв'язкам та кон'юктурі. Народ потягнувся за словом, за новим словом, — старі вичерпали себе. Але хто міг сказати це слово? Хто міг дати оновленій Україні оновлену літературу? Ті, хто жив старими поняттями? Саме вони й знищили книжковий та літературний ринок держави порожньою писаниною, самозакоханістю, самовихвалянням і звичайною недалекоглядністю. Не було створено масової української культури — старечі маразматика вважали її бездуховною, а духовність, яку вони могли запропонувати, тхнула цвіллю. Мій роман про дно суспільства початку вісімдесятих років і Афган відкинули кілька видавництв як такий, що не відображає реального стану в державі й неправильно розуміє перебудовчі процеси, що у ній відбуваються. Хоча роман був справді непоганий, шкода, що не зберігся... З рукописом я зробив те саме, що й Гоголь, — спалив. Хоча, може, й досі якийсь примірник десь зберігається в архівах видавництв...

За таких умов, після чергового розчарування, в кінці третього курсу я познайомився зі Сватом, ми потоваришували. Він саме закінчував навчання у політехнічному інституті та професійно займався карате.

Якось після спарингу в спортзалі політехнічного інституту він підійшов до мене і спитав: «Ти непогано б'єшся, де вчився?» — «На вулицях...» — «Це найкраща рекомендація, — посміхнувся. — Приходь завтра, познайомлю тебе зі своїми друзями, також непогані бійці». Цими непоганими бійцями, як ви вже здогадалися, були Горох і Слон. Вони закінчили свою спортивну кар'єру і працювали вантажниками у м'ясній крамниці на вулиці Карла Маркса.

Спочатку нас об'єднували спорт і нечасті посиденьки за вечерею в ресторані «Млин», — там нам смакували вареники з картоплею та грибами. Часом повертали деякі операції з валютою і золотом,

влаштували «розгони» — треба було якось жити... Завели зв'язки у кримінальному світі, але особливо до нього не пхалися.

Якось Сват запропонував нам справу — розібратися з якимись рекетирами (те слово тоді було модним і гордим), що вимагали гроші у його приятеля-комерсанта. На першій «розборці» ми вчотирьох дали відірватися дюжині шмаркачів-здирників і отримали за роботу по п'ятсот карбованців. Згодом Сашко почав нас залучати до роботи з тоді величезним угрупованням «Паті». Але ми погоджувалися на таке лише з товариських міркувань — Олег Патіщук робив усе, щоб не допустити до влади у столиці кавказців, а ми, традиційно, не відчували любові до «бонабаків». Вважали, що коли ти приїхав у чуже місто торгувати — торгуй, кохай наших жінок, але не будь нахабою, знай своє місце. А вони хотіли відчувати себе повними господарями становища: торгувати, не даючи іншим, ставали перекупниками, піднімали ціни на продукти, обкрадали квартири, гвалтували і наводили свої порядки. Того періоду «Паті» вдалося поставити на місце кавказців і припинити їхнє свавілля, а також вигнати з міста багатьох «біженців» з гарячих точок.

Якось увечері у скверику біля театру імені Івана Франка ми сиділи на лавках, пили пиво і патякали про справи наші. Було літо, канікули, мені додому зовсім не хотілося, а до моря — не дозволяли фінанси. І враз Сват сказав розкішну фразу:

— Чому ми такі бідні?.. Та тому, що такі чесні! Ходімо у бандити, га, хлопці?

— Пора поставити на місце всі ці нахабні пики, — погодився Слон. — Спекулянти, бариги, чурки жирують у кабаках, проститутка може щовечора пити шампанське, валютники ходять у класних «шмотках», а ми?!

— Небезпечно все це, хлопці, — сказав тоді Горох. — Але сидіти і дивитись, як заробляють гроші інші, я не збираюся. Пора робити серйозні справи, а не чекати, поки тебе покличуть і попросять за кілька сотень комусь натовкти пику.

Того вечора я промовчав, бо знав: Сват уже давно «при ділах». Але його, як і Гороха, не влаштувала роль одного з бойовиків; він вирішив створити власну «бригаду», нехай таку, що працюватиме на «Патю». Все це було не складно: силюнки мали, нахабства не

позичати, розуму не бракувало, та й роботи — непочатий край... Зрозуміло, що на четвертому курсі інституту я так і не з'явився.

Круговерть бандитського життя закрутила мене у шаленому ритмі. Я все ще мріяв у затишку однокімнатної квартири написати нову книгу про свої пригоди, покинути злочинні справи, як-то кажуть, «зав'язати». Потім заспокоював себе, мовляв, зароблю грошенят і таки придбаю квартиру, машину, дачу, ось тоді продовжу навчання на заочному відділенні... Але все сталося не так, як гадалося. Вийти із системи завжди складно. Тебе ніхто не намагається силою втримати, але ти своєрідно стаєш зрадником, людиною, яку підозрюють у порушенні «понять»; та й завжди є такі речі, як честь, слово, обов'язок перед товаришами. Крім того, стиль життя рекетира кінця вісімдесятих був навіть романтичним, не побоюся того слова, героїчним. У ті часи все було по-іншому, не так, як розповідав учора Сват. А може, ми тоді були іншими?

Я навчився пити горілку, не боятися ментів і ворогів, пізнав уседозволеність оргій, загулів у ресторані «Братислава», хміль од перемог над підлим противником, дух авантюри і смак великих грошей (за тодішніми мірками). Так, це були героїчні часи, — не подумайте чогось поганого. Ми намагалися протистояти жлобству, тупості влади, кидали виклик непомірно розбагатілим директорам магазинів, складів, які наживалися на дефіциті, й розжирілим спекулянтам. А якщо бути відвертим — намагалися гризти кістку, яку кинули згори, але, на жаль, не нам.

На початку дев'яностого раптово помер мій батько. Він усе життя боявся, що одного разу за ним прийдуть люди у чорних плащах і заберуть його, як дідуся, дядька, і цей страх довів батька до кількох інфарктів. Того ранку він вийшов з дому, щоб купити у крамниці масла, й у неймовірній тисняві черги у нього стався черговий серцевий напад. Швидка допомога приїхала після виклику через сорок хвилин — його врятувати вже ніхто не міг. Мама надто любила батька, щоб довго залишатися самій. Через власні дурощі я побув з нею лише десять днів — у Києві мене очікували справи, там було моє життя... Через місяць померла й вона. Слава Богу, що сусіди постійно заходили до неї... Я не міг собі цього пробачити, мені здавалося, що коли б залишився з матір'ю, вона б прожила ще довге життя... Хто втрачав

рідних, тим більше передчасно, може уявити, що я пережив за кілька місяців. Після того, що сталося, довго залишатися вдома не міг — сховався з розуму від самотності; я залишився абсолютним сиротою в цьому світі. У мене тепер була одна сім'я — наше маленьке мобільне угруповання.

І я повернувся у Київ, до товаришів, до звичного способу життя. Але ще через місяць знайшли мертвим нашого друга. Його хтось підступом заманив у машину й убив пострілом у спину. Потім відрізали голову та кинули на оболонських озерах, тіло ж залишили у скверику на Чкалова. За підозрою у цьому злочині заарештували мене, хоча через тиждень у певних колах міста було відомо, хто справжній вбивця і навіть пальцем могли вказати на замовника. Але Гнатишин, якого вчора згадував у ресторані Сват, вирішив скористатися випадком і розіграти власну карту. Через це я надовго затримався у СІЗО...

Вийшовши із в'язниці після майже року перебування під слідством, зрозумів, що пройшов чергове коло пекла. Я втопився, мені все осточортіло. І вирішив повернутися додому.

Я залишився чистим перед друзями — нікого не зрадив ані словом, ані натяком, не став останнім чоловіком у камері й навіть викликав у слідства повагу. Хоча... мені намагалися «шити» такенні справи... Слідство у мене поваги не викликало. Невдовзі були заарештовані справжні виконавці вбивства і, наскільки мені стало відомо, їм не дали дожити до суду. На прохання Свата залишитись я рішуче відповів, що повинен їхати. Тим більше, після смерті «Паті», ось уже рік, у Києві точилася війна за сфери впливу. Тоді полетіло багато голів, навіть найбільш значущих. Мені брати участь у цьому зовсім не хотілося.

Бандити подекуди, що всі ці вбивства — справа рук правоохоронних органів. Але я вам скажу таке: навіть якщо вони й прибрали одного-двох, то лише найогидніших мерзотників. Людей, котрі могли стримувати свавілля бандитів у якихось рамках, і тих, хто не допускав у Київ кавказьких злочинців, знищили самі бандити й кавказці, яким ті перешкоджали. Але я відійшов від теми, хоч її можна продовжувати і розвивати до нескінченності.

Троїстий союз, яким тепер залишалися Сват, Горох і Слон, виділив мені грошенят — компанія працювала, не забуваючи про мене, тому «зарплата» за рік, так би мовити, — за довготермінове відрядження,

добові, за шкідливість та інші нарахування мене втішили. Прощалися ми з друзями у ресторані «Хрещатик», прощалися, напиваючись до знетями і під їхні пророкування, що максимум через пів року я повернусь у лоно рідного колективу...

Наступного ранку я з похмілля опинився перед дверима своєї «хрущовки» у Тернополі, але мій ключ чомусь не підходив до замка. З'ясувалося, що спритні «жеківці» влаштували жити у моїй квартирі якогось служителя Феміди. Поки він мені погрожував і намагався телефонувати у міліцію, я виставив його за двері з усім великим сімейством — трьох сорокарічних «племінниць» та двох спитих поляків. Можливо, якби вони не влаштували у квартирі притон і там не було б зо два десятки ящиків подробленої горілки, кількох каністр зі спиртом, який поляки збиралися перевезти на батьківщину, мені було б непереливки.

На щастя, вчасно поруч опинилися місцеві газетярі, тодішня справді демократична преса — «Тернопіль вечірній», — і зірвали личину з продажного «бізнесента». Таким чином я вперше потрапив у поле зору преси в розділі «кримінальна хроніка».

Тепер переді мною було завдання у цьому невеликому, але милому містечку, де рекетирів та шахраїв на душу населення не менше, ніж у Києві, розпочати свій бізнес. Хоча влада тут і була демократичною, лайна вистачало. На щастя, залишилися старі знайомства — без них будь-що вирішити, отримати дозвіл, відкрити підприємство — неможливо. Але невдовзі я таки відкрив столярну майстерню, поставив у місті кілька кіосків і торгових точок на ринку. Звичайно, мною зацікавилися...

Тоді мій офіс перебував у напівпідвальному приміщенні поруч зі столяркою і був не облаштований цілком: два столи, сейф, друкарська машинка та кілька шаф для документації. Тут у тіснєві працювали мій бухгалтер, постачальник, заступник з комерційної частини і я.

Одного ранку на вогник заїхали п'ятеро гевалів і відрекомендувалися: «Ми від Дині. Кажуть, ти почав непогано заробляти. Треба поділитися з братвою». Знали б вони, скільком людям, впливовим, багатим, я зробив схожі пропозиції... Але я був майстром цього жанру, я був фразером, я вмів показати себе, викликати повагу і страх у тих, кого хотів обдурти, при цьому ніколи їх не

ображав і не принижував. А ці... Соромно було чути їхнє белькотання, неграмотний жаргон і погрози з матюками. І все-таки я спробував запропонувати компроміс, зацікавити їх співробітництвом — це цілком прийнятна практика у «рекетирському русі». Інша справа, що мене з часом могли просто «кинути» потенційні «компаньйони». Але я знав, як вести справи і як зробити так, щоб зі мною рахувалися у бандитському середовищі. Але чи то «вантажники» були тупими, чи мені не сподобалось, як вони зі мною говорили, — так чи інакше, я порадив їм іти своєю дорогою. Гості завелись, і їхні погрози скоро могли зреалізуватись... У мене завжди під рукою була мисливська рушниця. Двоє несподівано отримали прикладом по черепах і розпласталися на підлозі. Троє інших під дулом дванадцятого калібру були змушені вислухати мораль, яку я прочитав, пояснюючи ситуацію «по понятіям».

Можливо, даремно все це розповідаю, але наступні оповідки будуть набагато серйознішими, тож варто підготувати читача до несподіванок.

Словом, часи джентльменських поєдинків давно відійшли у минуле, — так нас навчав у військах наш взводний капітан Величко, а згодом його теорія знайшла підтвердження на київських вулицях. І я не тільки взяв її на озброєння, а й розвинув: часи джентльменських поєдинків відійшли у минуле разом із джентльменами, і якщо перед тобою бидло, його треба ставити на місце.

Коли я копняками виштовхав бандитів з офісу, то пригадав про трьох своїх працівників із столярки. Ми познайомилися на зборах ветеранів-афганців, і хлопці, будучи безробітними, вмовили мене взяти їх на роботу. Відверто кажучи, я погодився на це з дальнім прицілом. Тепер варто було скористатись їхнім військовим досвідом...

Після домовленості з «афганцями» зателефонував до Дині й запропонував зустрітися, щоб обговорити наші стосунки. Але розмова не вдалася, попри те, що свого часу ми вирости в одному мікрорайоні та якийсь час разом тренувалися. Він мені пояснив, що я — «не прав», що я — «должен» і навіть наказав наступного дня виплатити неустойку за мою поведінку. Це було занадто. Я запропонував розібратися завтра «на стрілі» на «Дальньому пляжі». Він дуже здивувався, що я наважився «набити йому стрілу», але зверхньо погодився. Того дня я терміново зателефонував до Свата і попросив про одну послугу, а сам

про всяк випадок добув зі сховку свій трофейний, добутий в Афгані, пістолет «беретта» М-93Р...

Я й незчувся, як допив пляшку горілки. Підвівся з-за столу, але раптом відчув, що хміль несподіваним нокдауном ударив у мозок, і я, схопившись за стіл, повільно опустився в крісло. Хмільно водячи рукою, записав у щоденник: «6 лютого 1994 року. Життя — лайно. Сьогодні я напився, як скотина. Як би це покинути пиячити? Думок більше нема. До побачення».

Після цього розштовхав Наталку. Дівчина сонно позіхнула, не розуміючи, що з нею трапилось. Важко пригадавши ранок, потягнулася за банкою пива, довгим ковтком вгамувала спрагу і, перевівши подих, сказала: «Ну ми й дали!»

Я подивився на неї посоловілими очима і виголосив:

— Із понеділка у нас на фірмі сухий закон. Надрукуєш наказ. Все!

Зробивши крок, одягненим гепнувся на диван і відразу відключився. Вихідний для мене закінчився близько третьої години дня.

* * *

Якщо скажу, що ранок був важким, то не скажу нічого. Нічні кошмари, які переслідували мене, залишили важкий осад у психіці. Мені здавалося, що божеволію. Снилось — цілком реальні відчуття — наче встаю з дивана, йду до ванної пити воду, припадаю до крана губами, але розумію, що це сон, знову встаю, знову йду до ванної, але знову все це відбувається у сні. Довгі й тягучі телефонні дзвінки, що пронизують мозок, наче у фільмі «Якось в Америці», щоразу примушували мене зриватися з ліжка, але це знову відбувалось у сні. Коли вдавалося прокинутися, заливав пожежу в горлі пивом, але воно допомагало мало; кілька разів ми з Наталкою вставали серед ночі й похмелялись, але через годину-другу мені ставало ще гірше. Востаннє прокинувся близько сьомої години ранку і пригадав істину: чим краще тобі звечора, тим гірше вранці. Або була поганою горілка; раніше я міг випити більше — і нічого. А може, це вже вікове?..

Понеділок обіцяв бути нелегким. Холодний душ мене трішки освіжив, але усередині було так, наче хтось накручував мої кишки на рожен. Міцний чай з лимоном, через силу сніданок — і я майже у нормі. Як і всі пияки, вкотре підтюпцем добігаючи у туалет з

ослабленим шлунком, дав собі слово кинути пити. Наталка почувалася на п'ять з плюсом: приборала, умилася, переодягнулась і з дивовижною впертістю взялася за рахунки. «Мені б її здоров'я», — позаздрив я.

Близько десятої години на роботу почали сповзатися працівники фірми і, замість узятися за справи, стали ділитися спогадами про вихідні. Я зітхнув і спробував дотелефонуватися в «Олімпік». Але там ніхто не брав слухавки... Взагалі останнім часом у мене перестали ладитися справи: ресторан давав невеликі доходи, столярка працювала тільки коли були замовлення, а це траплялося рідко... Народ зубожів. Я платив такі податки, що, напевне, міг би половині пенсіонерів міста виплачувати пенсії, тим більше, що вони становили (крім кадебістів і партноменклатури) чотири-п'ять доларів. Але куди йшли гроші, які я платив у держбюджет, — можна було тільки здогадатися. Бо ж пенсіонери не отримували і тих пенсій по пів року. Сват мав слушність, позавчора сказавши, що держава наша дрейфує за течією.

Мої працівники та співзасновники (уже згадані афганці) крутили свої справи на стороні й більше думали про власну кишеню. Це природно, оскільки я володів сімдесятьма п'ятьма відсотками статутного капіталу і був директором підприємства «Акме». Вони вважали, що я плачу їм мало, хоча тільки завдяки моєму розумові й хитроцям ці телепні за три роки зуміли придбати машини, спорудити триповерхові будинки, дачі та від'їли такі пики, що огидно дивитися.

Український середній бізнес дав тріщину, котру наступні шість років так ніхто й не зміг залатати. Основні платники податків ледь зводили кінці з кінцями. З одного боку їх тероризували бандити, з іншого — державна політика, податкова інспекція і таке інше. Процвітали «чорний» ринок і тіньова економіка. Я, звісно ж, віддавав перевагу роботі у «тіні», особливо на базарі, де торгівля екзотичними фруктами, шоколадом, кавою, а також цукром давала непогані прибутки. Цим, власне, займалася Наталка.

Посередництво, на якому не так давно можна було зробити капітал, тепер стало слизьким видом бізнесу. Довкола нього паслися бандити і ловкі шахраї. Кілька операцій з мазутом, які я повернув разом з обласною держадміністрацією, принесли мені не стільки грошей, стільки проблем — у мене три місяці сиділи податкові інспектори і порпалися в паперах. Я їм навіть не налив чарки горілки і не дав

шматка хліба, не те що хабара. Мені заблокували рахунок і намагалися пояснити, що можуть не дати працювати взагалі, якщо не підмажу. Я тим часом спокійно займався бізнесом в іншій своїй фірмі — «Комерсант» та підтримував морально і матеріально працівників «Акме». Так і пішли від мене ті ревізори ні з чим...

Прислухався до розмови співробітників:

—...Бабище трапилася, скажу вам, як комбайн, — розповідав мій комерційний директор Вася «Жирик» (дуже схожий на Володимира Вольфовича у молодості), — зріст — два метри, зуби, як у кобили...

— І ти після такої екзотики залишився живий? — я вклинився у розмову.

— Через пів години утік, — зізнався Василь.

Його співрозмовники — товарознавець «Петруха» і комерційний агент Микола Пирогов на прізвисько «Вареник» були налаштовані продовжити балачки про дівок, але такі розмови мене сьогодні дратували, і я вирішив завантажити їх роботою, щоб не бачити хоча б до вечора.

Змінилися мої друзі-афганці, знахабніли, позажиралися... Ми з ними зустрілися випадково на урочистостях з приводу чергової річниці виведення радянських військ з Афганістану. Хлопці були одягнені більш як скромно, в очах — сум та безнадія. З'ясувалося, що ми служили поруч. Василь півтора року охороняв вертолітний майданчик під Кандагаром, Петруха працював у ремонтних майстернях акумуляторником, а Вареник служив у комендантському взводі при штабі округу. Вони вмовили мене взяти їх на роботу. Тоді моя фірма розпочинала свою діяльність під егідою напівфіктивної організації «Кандагар-2»...

Так ось, повертаючись до нашої першої розборки з Динею... Коли я викликав хлопців до себе і попросив піти зі мною «на стрілку», вони категорично відмовились, але тільки-но запропонував лише за з'яву на публіці кожному сто доларів, погодилися. Напевне, вирішивши, що за такі гроші можна й по пиці отримати.

Того осіннього вечора мжичило. Так званий «Дальній пляж» виглядав зловісно й насторожено. Навіть у мене пробіг мороз по спині, коли ми під'їхали на моїй «вісімці» до двох новеньких іномарок, на яких прибули бандити. Я зупинився трохи осторонь. У Вареника

розпочалася нервова діарея. Щоби зневілювати відчуття страху, перед «стрілкою» хлопці висмалили по «косячку», але Миколі це не допомогло. Нас біля своїх машин з увімкненими фарами очікувало восьмеро людей Дині, нервово пересмикуючи плечима і палячи цигарки. Самого Данила видно не було. Насувався нічний морок.

Подзенькуючи ланцюгами та граючи кийками в руках, нам назустріч посунула «кодла відморозків». Мої «бойовики» мало не накивали п'ятами...

Я махнув рукою, і раптом з лісу вдарило п'ять довгих автоматних черг, трасуючими кулями розрізаючи небо, б'ючи трішки вище голів бандитів. Цього було достатньо, щоб рекетири покидали зброю і кинулися до машин. Але снайпер устиг попрацювати на совість — колеса автомобілів за кілька секунд були прострелені. Окреслюючи шлях відступу нашим противникам трасерами, з лісу вийшли бійці Свата. Вони стріляли від пояса і повільно, наче у психічній атаці, насувалися на «козачків», які панічно металися по спорожнілому піщаному пляжі. Для них відкритим залишався тільки один шлях відступу — в озеро. Невдовзі їх загнали у воду, і перелякані та очманілі рекетири попливли в одязі на інший берег, хоча погода була зовсім не для водних процедур... Для ефекту я полив свинцем зі свого пістолета машини противників.

Мої афганці стояли ні живі ні мертві. Стрільці Свата раптом «скинули» зброю і зникли так само несподівано, як і з'явилися, не підійшовши до мене. Своім я наказав швиденько сідати у машину; невдовзі ми опинилися в офісі «Акме».

Через годину я зв'язався з Динею. Він розгублено намагався пояснити, що територія, на якій я працюю, — його «рек», так би мовити, «вотчина», але я запропонував йому мир без анексії та контрибуції. А також пообіцяв, що коли раптом у нього виникнуть якісь серйозні проблеми в Києві, то допоможу йому. До його бізнесу та різноманітних місцевих бандитських справ я пообіцяв не пхатися.

— Психом ти був, психом і залишився, — зробив висновок Диня.

— Ні, Даниле, — відповів я, — лише тепер ним став.

Ось так безкровно відбулося моє входження у тернопільські «бізнесові» кола, а мої друзі-афганці таким чином заробили собі авторитет «відморозків» і «придурків Психа».

Через кілька днів преса опублікувала інформацію про стрілянину на «Дальньому пляжі». Газета «Тернопіль вечірній», яку я тоді поважав, надрукувала статейку, мовляв, є підозра, що до тієї події причетний бізнесмен Х., який підтримує зв'язки з афганськими організаціями. Я зателефонував з цього приводу головному редакторові Сашку і пояснив, що зовсім я не Х., а просто — Тимчій Олег. Згодом ми з ним зустрілись і капітально напились у ресторані «Тернопіль вечірній».

Ось такі вони — мої співзасновники, оброслі жиром та маєтками, самозадоволені пики. Зарплату отримують ні за що, і навіть «дякую» не кажуть. З ранку до вечора ріжуться в карти або грають у комп'ютерні ігри. Жеруть на дурняк у ресторані, ходять до курвів, а у мене постійно вимагають оформити відрядження для «звіту» перед дружинами. Вигнати їх, чи що? Від них жодної користі для роботи. Щоправда, завжди виконують те, що накажу, і навіть виїжджають на різноманітні «розборки», вибивають борги — підтримують імідж фірми. Вони, барани, не знають, що насправді мені належить не три чверті відсотків підприємства, а всі сто. Навіть не уявляють, що не ставали співвласниками фірми, — я вмію вести справи так, аби потрібного моменту мати змогу скинути зайвий баласт. А знаєте, чому? Тому, що я ніколи нікому не вірю!

Ну нічого, нехай сидять, нехай грають у карти, нехай надувають самовдоволено щоки і морщать суворо чола — вороги будуть більше боятися таких одоробл. Але найсмішніше буде, коли вони дізнаються, що фірма, якою володіють за документами, не працювала жодного дня, а я там узагалі ні до чого, разом зі своїм «Акме»...

* * *

Отже, Василеві я наказав терміново їхати вибивати гроші з однієї фірми, що заборгувала, — у нього пика найстрашніша і найнахабніша. Петрусі дав команду з'їздити у столярку і простежити, щоби хлопці виконали термінове замовлення. Варенику, звісно ж, місце у ресторані; треба перевірити роботу завідувача, бо щось малувато прибутків від цього закладу за постійного напливу відвідувачів.

Відіславши усіх, я вирішив тихцем випити чарку горілки — організм вимагав похмілля. Але тут, як на лихо, приперся місцевий політик — пан Сашко Коритський. Від його нудної фізіономії і передчуття

беззмістовних балачок мені стало ще гірше. Відчепитися, відв'язатися від цього суб'єкта було практично неможливо.

У часи мітингової політики Сашка винесло на гребінь популістської хвилі; він був непоганим організатором, умів повести за собою людей, але ніколи не бачив кінцевої мети, лише — «незалежну та соборну Україну», а після цього — хоч потоп. Колишній комсомольський працівник, якого виключили з комсомолу за пияцтво, аморальну поведінку і розтрату, одного дня на мітингу Руху назвав себе дисидентом, зачитав кілька ура-патріотичних віршиків «зі шухляди письмового столу» і був прийнятий у нову партію. Після цього розвинув активну політичну діяльність, став наближеним до керівництва Руху. На мітингах говорив штампами і лозунгами, на місцевому телебаченні ставили його жахливі графоманські, знову ж таки, ура-патріотичні п'єски. Місьцеве телебачення демонструвало їх мало не щодня.

Його колеги по мітингах та політичній діяльності були практичнішими та прагматичнішими і на піднесенні національного руху в західних областях України зробили собі непогані кар'єри. А Сашко скотився з «гребеня хвилі» у болото бездіяльності та пияцтва з виразними ознаками слабко вираженої форми шизофренії і маніакального себелюбства. Він неуміло вів інтриги проти соратників, стравлював одного з іншим і пересварив між собою місцеву партійну верхівку. Невдовзі для нього це закінчилося погано: Сашка відтіснили від «керма» і доручили керувати якимось злиденним фондом. Людина минулого.

Ось таке створіння стояло переді мною, виблискуючи скельцями фірмових окулярів — єдиною пристойною частиною одягу. З усього видно, Сашко теж був не проти поправити зранку здоров'я, але я не стану пити з будь-ким. Тим більше, принаджувати до свого офісу різну п'яנותу.

— Слухаю вас, шановний!

— Наша партія — найпрогресивніша з усіх, що діють тепер в Україні! — натхненно почав Сашко. — У всіх інших позасідали жидомасони, змінивши прізвища на наші: вчора він був Крамер, а сьогодні — Кравчук; вчора — Куцнер, сьогодні — Кучма. У Росії справи не кращі: їхній Єльцин колишній Єльцер! Не кажучи вже про

Явлінського, Гайдара та Жириновського! Цим і міняти нічого не треба — жиди жидами. Вам це ні про що не говорить?! Усі вони одним миром мазані. Називають нас ґоями, а ґой — це перекручене слово «йог»! Протистояння індоарійців та семітів-жидомасонів триває! Уже десять тисяч років! Поки що ми програємо і змушені у церквах вклонитися їхньому обрізаному богу! Та що говорити — весь світ вклонився жидомасонам! А ми боремося, ми програли вибори до місцевої ради, але боротьбу ще не закінчено!

«Цікаво, що цього разу він вигадав?» — втомлено міркував я.

— Зараз я займаюся реєстрацією та оформленням нової партії — ПНБ, тобто Партія Національного Благополуччя. Наш народ, який за свою історію настраждався, заслуговує на щастя! Ми зобов'язані заявити претензії Московії, Австрії, Польщі за всі роки експлуатації наших земель! Не можна забувати також румунів, мадярів та чехів. Нехай вони виплатять компенсації за всі ці роки, з процентами! Нехай повернуть награвовані цінності з наших музеїв! Петербург збудовано на кістках наших козаків — нехай і за це платять! Ми повинні виставити рахунок за голодомор, за обидві світові війни, що тривали на території нашої країни, як Росії, так і Німеччині! Не захочуть — подамо в міжнародний трибунал у Гаазі! Цих грошей нам вистачить для того, щоб вигнати геть усіх цих жидомасонів, запросити на роботу китайців, корейців, японців, — нехай працюють на нас! Ми ж створимо свій національний ваучер, за національними ознаками видамо його, вкладемо у виробництво і будемо жити за рахунок дивідендів. Лише таким шляхом можна досягнути національного благополуччя! Це наш шлях! Шлях України!

— Да-а, — погодився я, ледь переварюючи почуте.

Але подумав, що нарешті у Сашка є хоча б якась політична програма. І, щоб дати зрозуміти йому своє ставлення до цього всього, кинув іронічно:

— Оце ще би туркам виписати рахунок, га?

Але він відповів цілком серйозно:

— От і ні! — по-ленінськи просвердлив пальцем повітря, залишалось тільки закласти пальці у рукави жилетки, але її він не мав. — Ми за це отримали належну компенсацію — Крим! Ось для вирішення долі скарбу Полуботка треба обов'язково створити

міжнародну комісію. Та ми на одні відсотки від цього скарбу могли б заволодіти Великобританією, перетворивши її у свою колонію! — мрійливо закотив очі.

«Боже, бережи королеву», — подумалося мені.

— Так, — посміхнувся я, — чув, що аби розрахуватися з нами, Англії довелося б одягнутися у секонд-хенд і перейняти від Росії досвід плетіння лаптів.

— Так їм і треба, пихатим капіталістам!

У його голові був виразний націоналістично-комсомольський коктейль.

— І багато вже членів у вашій партії? — поцікавився я.

— Поки що ні, але створено ініціативну групу, і наші ряди невдовзі поповняться. До нас прийде молодь — я вірю у це! І вона підхопить наші прапори, і буде боротись! Якщо не ми, то наші діти будуть жити у справжньому, а не ленінському комунізмі! Навіть краще, ніж у Швеції та Сполучених Штатах, разом узятих! Але наша боротьба вимагає багато сил... і грошей...

Я посміхнувся. Розмова підійшла до логічного завершення. Цей лінюх, котрий уже п'ять років «бореться», змінив членство у кількох партіях: від Руху до якоїсь мало не комуно-християнської; спочатку вдавав із себе фанатичного греко-католика, потім несподівано став православним, через якийсь час — баптистом, а тепер сповідував, здається, РУНВіру. Мені так і кортіло запитати, чи не змінив він, бува, сексуальну орієнтацію, але я стримався. Був із ним коректним та підкреслено ввічливим. У наш час таке лайно ще має шанси знову опинитися біля «керма». Розумні китайці стверджують, що не варто дражнити кошеня, — може вирости тигр. А я, до всього, зі співчуттям ставлюся до хворих людей.

— Наскільки мені стало зрозуміло, вам потрібні гроші? — уточнив я.

— Не мені, а Україні!

«Ото злидня, — подумав, — а живеш ти, певно, духом Перуновим, чи що?»

— Знаєте, у мене зараз нема готівки...

— Мені навіть більше потрібні безготівкові! — запевнив Сашко. — Рахунок відкрити у банку і таке інше.

Я покликав Наталку і попросив доповісти, як у нас справи з фінансами. Дівчина була кмітливою, тому прийшла у кабінет з папкою паперів. Гість нетерпляче засовався на стільці. Наталка рахувала на калькуляторі та з найсерйознішим виглядом пояснювала:

— Та-ак, на дитячий будинок з фонду розвитку ми переказали двадцять мільйонів, товариству сліпих — також двадцять, сорок мільйонів дали на відбудову церкви, потім повернули борг фірмі «Чиприк» — чотириста п'ятнадцять мільйонів, податки — вісімсот сім мільйонів п'ятсот сорок вісім тисяч. На рахунку в нас залишилося п'ятнадцять мільйонів, але у п'ятницю — зарплата, тому зостанеться близько мільйона купоно-карбованців.

Я був задоволений з такого ефектного звіту і під час нього краєм ока спостерігав за гостем. Він збуджено облизував губи, слухаючи цифри, які називала Наталка. Коли справа дійшла до п'ятнадцяти мільйонів, у нього ще була надія вхопити ласий шмат, та швидко він зовсім засумував, зітхнув, опустив плечі. Бо ж навіть коли б я дав йому цей умовний залишок — мільйон купонів — за курсом чорного ринку якихось тридцять доларів, хіба ж це гроші для такого патріота і дисидента? Так собі, один раз посидіти у ресторані та почитати співпляшникам, таким горе-політикам, як і сам, віршики власного приготування. Я розвів руками:

— Податки! Плачу сімдесят шість відсотків податків плюс плановий, а ще на зарплату — п'ятдесят один процент. Як бачите, рада б душа до раю, та гріхи не пускають. Хочу припинити все виробництво — від нього лише збитки.

Він, погоджуючись, зітхнув:

— Довели нас жидомасони... Коли до влади прийде наша партія, ми взагалі відмовимося від податків! Сподіваюся, ви, як бізнесмен і порядний українець, патріот, підтримаєте нашу партію на виборах... Я ще зайду наступного тижня.

— Завжди буду радий вас бачити, — запевнив я.

Нарешті він пішов. Я подякував Наталці за «звіт» і, не маючи більше сили утриманням боротися з похміллям, підійшов до холодильника, спрагло бажаючи влити у себе добру чарку горілки. Вона вже стояла перед очима, така принадна, — келих на тонкій ніжці, на стінках прохолодою виблискував конденсат... Але раптом телефонний

дзвінок — міжміська. Схопив слухавку, гадаючи, що дали про себе знати «олімпійці», але це був Зава — мій львівський партнер по спирту.

— Олеже, — хрипко промовив він, — що новенького? Як пройшло підписання угоди?

— Я нічого не підписав.

У телефонній слухавці — зловісна довга пауза.

— Як це — не підписав? Коли підпишеш? Час минає...

— Розумієш, Заво, ще у п'ятницю зателефонував цим козлам у Київ, повідомив, що в суботу вранці буду в них, приїжджаю — офіс зачинено...

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ